

УДК 656.025

Партола А. І.

*аспірант кафедри транспортних технологій і логістики
Київської державної академії водного транспорту
імені гетьмана Конашевича-Сагайдачного*

Portola A. I.

*PhD Student Department of Transport Technology and Logistics
Kyiv State Academy of Water Transport
named after Hetman Petro Konashevich-Sahaydachny*

ЛОГІСТИЧНІ КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

LOGISTIC CLUSTERS AS A METHOD FOR LOGISTIC TRANSPORT SYSTEM

Анотація. У статті проаналізовано особливості розвитку транспортної системи, визначено, що являють собою логістичні кластери, визначено взаємозв'язок логістичних кластерів з розвитком транспортної системи та основних економічних показників країни в цілому. У роботі також визначено передумови формування логістичних кластерів та основних учасників, які формують будь-який транспортно-логістичний кластер. Проведено аналіз основних транспортно-логістичних кластерів в Україні.

Ключові слова: логістика, транспортна системи, логістичні кластери, глобалізація, інтеграція, логістичні підприємства.

Вступ та постановка проблеми. Сучасні ринкові умови вимагають від України формування конкурентоздатної логістичної системи з подальшим входженням в міжнародну світову макро-логістичну систему, що дозволить Україні сформуванню конкурентоздатну транспортну систему та ефективну інфраструктуру, посилити міжнародні зв'язки з іншими торговельними регіонами та країнами.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням теоретичних основ формування логістичних кластерів займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед зарубіжних дослідників варто відмітити М. Портера, Д. Клосса, С. Ленглі, І. Шнайдера. До вітчизняних науковців відносяться М. Данько, Т. Маселко, С. Співаковський, І. Токмакова. Проведений аналіз літератури свідчить про глибоке теоретичне дослідження питань логістичних кластерів.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку логістичних кластерів.

Результати дослідження. Для повного розуміння того, як логістичні кластери впливають на формування транспортної системи, варто розглянути, що є кластер та логістичний кластер.

Кластер – це сконцентровані за географічними ознаками групи взаємопов'язаних компаній, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій у певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу [1].

Логістичний кластер – це сукупність регіональних автотранспортних підприємств, представників-підприємств інших видів транспорту, логістичних фірм, ліцензійних складів, органів місцевої влади та науково-дослідних інститутів у формі асоціативного утворення з адекватним фінансуванням внесками учасників, діючою інфраструктурою, сучасними комунікаційними зв'язками, які посилюють взаємодію та переваги в порівнянні з іншими конкурентами, що дозволяє підвищити інвестиційну привабливість та стійкий розвиток регіональної території [2]. Визначення кластеру та логістичного кластеру дають розуміння того, що дані поняття стали надбанням сучасних інтеграційних процесів в економіці, оскільки об'єднують підприємства, регіону та економіки країни.

Варто дати визначення основоположника кластерного розвитку американця М. Портера: «Кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, а також торговельних об'єднань) у певних сферах, що конкурують і водночас здійснюють спільну діяльність» [4]. Варто зазначити наукові праці М. Ейранта, що визначив логістичний кластер як агломерацію фірм, які працюють в одній або кількох споріднених галузях господарства й розміщені в географічній близькості одна від однієї.

Як свідчать дослідження, саме кластерні підходи є найефективнішими інструментами стимулювання розвитку економіки, торговельних відносин, посилення використання новітніх технологій, збільшення зайнятості в країні та розвитку конкурентоспроможності. Вдало зазначає О. Кіс, що саме кластери створюють критичну масу, необхідну для конкурентного успіху в ряді галузей. Кластери обумовлюють новий погляд на економіку регіону та його розвиток, нові ролі бізнесу, місцевого уряду й інститутів, способи структурувати взаємовідносини на зразок «бізнес – уряд» або «бізнес – інститути» [5]. Основними передумовами створення кластерів є: близькість ринку, забезпечення спеціалізованої робочої сили, наявність постачальників капіталу та обладнання, доступ до специфічних природних ресурсів, наяв-

ність підприємств, орієнтованих на підвищення продуктивності за рахунок збільшення масштабів виробництва [3].

До основних учасників кластеру відносять:

- профільюючі підприємства певної галузі;
- підприємства, що постачають продукцію;
- підприємства, що надають послуги (аудиторські, консалтингові, кредитні, страхові, лізингові);
- науково-дослідні інститути, вузи;
- об'єднання підприємств, некомерційні громадські організації.

Зазначені нами передумови та основи суб'єкти логістичних кластерів вимагають комплексності дій, тобто всі наявні ресурси того чи іншого регіону разом з комплексною роботою профільюючих та допоміжних підприємств надасть можливість функціонуванню ефективного логістичного кластеру.

Кластери у сфері логістики є у багатьох країнах світу. Так, в Центральній і Східній Європі діє близько 25 основних і 60 другорядних транспортно-логістичних кластерів. Наприклад, створений у 2003 р. транспортно-логістичний кластер у Словенії налічує у своєму складі 13 компаній і 3 установи, які займаються експедицією і доставкою вантажів, надають портові послуги, розробляють освітні програми і вирішують питання, пов'язані із забрудненням повітря. Кінцева мета кластера полягає в забезпеченні сприятливих умов, які дозволять учасникам надавати комплексні транспортно-логістичні послуги для досягнення успіху на європейському ринку [5]. Серед інших європейських країн за рівнем розвитку кластерів значною мірою виділяються Італія і країни Балтійського регіону. В Німеччині діють 3 кращі світові кластери високих технологій, що носять почесну назву «Силіконова Долина ХХІ сторіччя» – це Мюнхен, Гамбург, Дрезден. Крім цього, в країні функціонує значна кількість промислових кластерів, як, наприклад, автомобільні кластери в 10 землях [1].

Для прикладу ефективності розвитку кластерів варто зазначити морський кластер Великобританії, який був створений у 2003 р. для розвитку морської галузі в Мерсисайде. Основним завданням даного кластеру було залучення інвестицій в даний сектор для підвищення ефективності всіх морських компаній, судновласників, суднобудівельних компаній, транспортних та страхових компаній, які функціонують в даному регіоні. Такий підхід забезпечив річний обіг кластеру у 1,3 млрд. фунтів стерлінгів [5]. З цього випливає, що метою логістичного кластеру є збільшення інвестицій, розвиток інфраструктури, розвиток сфери послуг, збільшення економічних показників регіону та країни в цілому. Україна має достатньо потужний потенціал для створення ефективного логістичного макро-кластеру. На теперішній час в Україні функціонує близько 50 кластерів у різних регіонах країни та галузях, серед основних транспортних кластерів варто виділити наступні [6]:

- Закарпатська область: транспортно-логістичний кластер;
- Львівська область: Львівський кластер ІТ та бізнес-послуг;
- Одеська область: кластер «Одеса»;
- Тернопільська область: інноваційно-інвестиційний кластер;
- Херсонська область: транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України»;

Зазначений перелік кластерів переконує в перспективності подальшого розвитку. Так, наприклад, закарпатський кластер характеризується наступними елементами:

1. логістичний центр, інноваційні технології;
2. міжнародний транспортний коридор;
3. регіональна влада;
4. науково-дослідні освітні заклади.

Ефективна взаємодія всіх зазначених елементів дозволила формувати спільну інформаційну базу перевізників, вантажів, терміналів, складів; підтримувати у належному стані дорожньо-транспортну інфраструктуру; узгоджувати тарифно-митну політику щодо перевезень всіма видами транспорту даного кластеру. Для практичної оцінки діяльності даного транспортно-логістичного кластеру варто зазначити, що у 2015 р. було перевезено близько 18,5 млн. т вантажів, включаючи залізничний, автомобільний транспорти.

Достатньо довгим та проблемним є процес створення в Одеському регіоні транспортного кластера «Одеса». Можливості даного кластеру визначаються здатністю інтегруватися в транс-європейську транспортну мережу TEN-T і забезпечити транзит вантажів і пасажирів між великими економічними центрами світу: Азіатсько-Тихоокеанським регіоном і Європейським союзом.

Основними складовими кластеру «Одеса» є:

- мультимодальні транспортні коридори України;
- глибоководний порт в Хаджибейському лимані;
- вантажний термінал Одеського аеропорту;
- Міжнародний центр високих технологій B-ZONE;
- комплексна лінія електротранспорту Одеської агломерації;
- Зелений острів у центрі Одеси.

Такий потужний потенціал даного кластеру дозволить стати найбільшим портово-промисловим комплексом Євразії. Ще однією важливістю даного кластеру є те, що кластер «Одеса» може задіяти всі транзитні можливості України до транс-Європейської транспортної сітки TEN-T, а також до існуючих євро-азійських транспортних коридорів.

Варто відзначити ще один перспективний транспортно-логістичний кластер, який розташований в Херсонській області. У даний транспортно-логістичний комплекс об'єднано 106 підприємств та організацій, до яких належать 3 морських торгових порти, 7 річних портів, 5 суднохідних компаній. Розвиток зазначених кластерів активно супроводжується науково-методичною підтримкою науково-дослідних інститутів, проте відзначається недостатньою зацікавленістю зі сторони держави (відсутність або недостатня дієвість державних програм, законодавства, недостатність коштів, відсутність інвесторів). До загальних проблем розвитку транспортно-логістичної кластеризації в Україні варто також віднести недостатній розвиток інновацій та передових технологій та систем в даній галузі, значна політизованість кожного регіону.

Висновки. Активна інтеграція України до Європейського Союзу вимагає відповідної транспортно-логістичної інфраструктури. Ми дослідили, що транспортно-логістичні кластери можуть стати рушійним інструментом в розвитку не тільки транспортної системи країни, а в економіці у цілому. Така перспектива вимагає достатньої уваги з боку держави у підтримці існуючих кластерів та у створенні нових більш прогресивних та об'єднуючих.

Список використаних джерел:

1. Глушаниця Р.В. Кластерний принцип формування міжнародних стратегічних альянсів / Р.В. Глушаниця // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 3. – С. 38–43.
2. Підвищоцький В.Г. Транскордонні кластери: європейський досвід створення та розвитку / В.Г. Підвищоцький, Т.В. Палпу // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4. – С. 28–35.
3. Демченко В.В. Особливості формування транскордонних кластерів / В.В. Демченко // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 179–186.
4. Портер М.Э. Конкуренция / М.Э. Портер. – Пер. с англ.; под ред. Я.В. Заблоцкого и др. – Изд. испр. – М.: ИД «Вильямс», 2005. – 602 с.
5. Кіс О.М. Особливості формування і розвитку логістичних кластерних центрів на шляху до ЄС / О.М. Кіс // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33. – Ч. 4.

Анотація. В статтю проаналізовані особливості розвитку транспортної системи, определены теоретические основы логистического кластера, определена взаимосвязь логистических кластеров с развитием транспортной системы и основных экономических показателей страны в целом. В работе также определены предпосылки формирования логистических кластеров и основных участников, которые формируют любой транспортно-логистический кластер. Проведен анализ основных транспортно-логистических кластеров в Украине.

Ключевые слова: логистика, транспортная система, логистические кластеры, глобализация, интеграция, логистические предприятия.

Summary. The article analyzed the features development of transport system, identified theoretical fundamentals of logistics cluster, defined the relationship between logistics cluster and development of the transport system and the major indicators of the country as a whole. This paper also defines the preconditions for the formation of logistics clusters and participants, which are forming any transport-logistics cluster. The article also analyzed the main logistics clusters in Ukraine.

Key words: logistics, transport system, logistics cluster, globalization, integration, logistics company.